

Sygn. akt I UK 38/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 11 kwietnia 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Maciej Pacuda (przewodniczący)

SSN Krzysztof Staryk (sprawozdawca)

SSN Andrzej Wróbel

w sprawie z odwołania W. G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w C.

o nauczycielskie świadczenie kompensacyjne,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy i Ubezpieczeń
Społecznych w dniu 11 kwietnia 2019 r.,

skargi kasacyjnej organu rentowego od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 30 czerwca 2017 r., sygn. akt III AUa [...],

**uchyla zaskarżony wyrok i sprawę przekazuje Sądowi
Apelacyjnemu w [...] do ponownego rozpoznania i orzeczenia
o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 20 lutego 2015 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w C. odmówił przyznania W. G. prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, ponieważ nie udowodnił on co najmniej 20 lat pracy w charakterze nauczyciela w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego czasu

pracy. Do okresów pracy w charakterze nauczyciela nie zaliczono ubezpieczonemu między innymi: - okresów pracy od 1 września 1985 r. do 13 sierpnia 1988 r. oraz od 1 września 1988 r. do 31 sierpnia 1990 r. wykonywanej w punktach katechetycznych z uwagi na to, że nie stanowią one placówek oświatowych wymienionych w art. 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, także okresu od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1997 r., gdyż nauczanie odbywało się w ramach umowy cywilnoprawnej, a nie w ramach stosunku pracy.

Od powyższej decyzji odwołanie wniósł W. G..

Wyrokiem z dnia 19 czerwca 2015 r., IV U [...], Sąd Okręgowy – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w C. oddalił odwołanie.

Sąd Okręgowy ustalił między innymi, że ubezpieczony w okresie od 1 września 1985 r. do 31 sierpnia 1988 r. (3 lata) był wikarym w Parafii [...], gdzie uczył katechezy w pełnym wymiarze godzin, a następnie w okresie od 1 września 1988 r. do 31 sierpnia 1990 r. (2 lata) był wikariuszem w Parafii św. [...] w D., gdzie prowadził naukę religii w wymiarze 1 etatu. W okresie od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1997 r. odwołujący pracował w Szkole Podstawowej nr [...] w B. na podstawie umowy cywilnoprawnej bez prawa do wynagrodzenia; równolegle w okresie od 1 września 1996 r. do 31 sierpnia 1997 r. prowadził zajęcia religii w Zespole Szkół Specjalnych nr [...] w B. w wymiarze 13/18 etatu.

Organ rentowy zaliczył ubezpieczonemu do okresów wykonywania pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych, w wymiarze co najmniej połowy obowiązującego wymiaru zajęć okresy w łącznym wymiarze 12 lat, 3 miesięcy i 22 dni. Organ rentowy nie uwzględnił wskazanych wyżej trzech okresów pracy ubezpieczonego za wyjątkiem okresu pracy w Zespole Szkół Specjalnych nr [...] w B. od dnia 1 września 1996 r. do 31 sierpnia 1997 r.

Sąd Okręgowy powołał się między innymi na przepisy art. 2 pkt 1, art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych (Dz.U. Nr 97, poz. 800 ze zm.) oraz na przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 kwietnia 1992 r. w sprawie warunków i sposobu organizowania nauki religii w publicznych przedszkolach i szkołach (Dz.U. Nr 36, poz. 155 ze zm.).

Sąd Okręgowy stwierdził, że ubezpieczony w spornym okresie od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1996 r. świadczył pracę w Szkole Podstawowej nr [...] w B., na podstawie umowy cywilnoprawnej bez prawa do wynagrodzenia i nigdy nie występował przeciwko szkole z powództwem o ustalenie, że było to zatrudnienie na podstawie stosunku pracy. W niniejszej sprawie również nie zgłosił zarzutów w zakresie podstawy zatrudnienia w Szkole Podstawowej nr [...] w B.. W okresie od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1996 r. ubezpieczony nie był zatrudniony na podstawie jednej z form przewidzianych w art. 10 i art. 11 ustawy – Karty Nauczyciela, a akt ten nie przewiduje zatrudniania nauczycieli w szkołach na podstawie umów cywilnoprawnych. Sąd Okręgowy uznał, że ocena, iż okres nauczania religii w katechizacji parafialnej w ramach stosunku pracy, przed dniem 25 października 1990 r. jest okresem pracy nauczycielskiej w rozumieniu art. 88 ust. 1 ustawy z 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 1997 r. Nr 56, poz. 357 ze zm.), nie ma zastosowania przy subsumpcji przepisów o świadczeniach kompensacyjnych. Wobec przedstawionych okoliczności – według Sądu Okręgowego – okres ten nie może zostać zaliczony do okresów, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych.

Zdaniem Sądu Okręgowego pozostałe sporne okresy, tj. okres nauczania katechezy w Parafii [...] od 1 września 1985 r. do 31 sierpnia 1988 r. oraz okres nauki religii w Parafii św. [...] w D. od 1 września 1988 r. do 31 sierpnia 1990 r., nawet przy pełnym zaliczeniu ich do okresów, o których mowa w art. 4 ust. 1 pkt 2 tej ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych i tak nie pozwolą spełnić odwołującemu warunku legitymowania się co najmniej 20-letnim okresem wykonywania pracy nauczycielskiej (łącznie z okresem uznanym przez ZUS legitymowałby się on wówczas okresem 18 lat, 3 miesięcy i 22 dni takiej pracy).

Wyrok Sądu Okręgowego ubezpieczony zaskarżył apelacją.

W toku postępowania apelacyjnego ubezpieczony oświadczył, że w latach 1993-1997 pracował w pełnym wymiarze czasu pracy, podlegał takim samym rygorom jak nauczyciele zatrudnieni w szkole oraz, że podpisał umowę, która została mu przedłożona nie będąc świadomym tego, że istnieje różnica między umową o pracę a umową cywilnoprawną. W jego ocenie miał być zatrudniony na

takich samych warunkach. Podkreślił, że nie pobierał wynagrodzenia ze szkoły albowiem pomiędzy Ministerstwem Oświaty a Episkopatem Polski była zawarta umowa, w oparciu o którą księżom katechetom nie było wypłacane wynagrodzenie za naukę religii w szkole do 1997 r. Oświadczył, że podpisując umowę w 1993 r. nie miał świadomości, że jest to umowa cywilnoprawna, tym bardziej że podpisując umowę w Zespole Szkół w D. podpisał umowę o pracę, otrzymał świadectwo pracy i był przekonany, że takie same były warunki w 1993 r., bo pracował tak samo w M.. Sąd Apelacyjny, uzupełniając postępowanie dowodowe, dopuścił dowód z dokumentów przedłożonych przez ubezpieczonego na okoliczność zawartych porozumień pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski i MEN odnośnie zatrudniania katechetów, dowód z informacji Szkoły nr [...] w B. wraz z dołączonymi umowami w przedmiocie nauczania religii na okoliczność charakteru pracy określonego w/w umowami, dowód z pisma Zespołu Szkół Specjalnych nr [...] w B. na okoliczność charakteru zatrudnienia katechetów w tamtejszej szkole oraz dowód z zeznań świadków E. K. i T. H. na okoliczność charakteru pracy wykonywanej przez ubezpieczonego w okresie od 1 września 1993 r. do 31 sierpnia 1997 r. jako katechety.

Wyrokiem z dnia 30 czerwca 2017 r., III AUa [...], Sąd Apelacyjny w [...] zmienił zaskarżony wyrok oraz poprzedzającą go decyzję organu rentowego i przyznał ubezpieczonemu W. G. prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego poczynając od dnia 31 grudnia 2014 r.

Sąd stwierdził, że z zawartego pomiędzy Konferencją Episkopatu Polski i MEN porozumienia z dnia 12 marca 1992 r. w sprawie nieodpłatnego nauczania religii przez księży Kościoła katolickiego w roku szkolnym 1991/1992 i 1992/1993 wynika, że u podstaw zawarcia takiego porozumienia legła trudna sytuacja budżetu państwa, a zwłaszcza szkół publicznych. Mając na uwadze tą sytuację księży i duchowni katoliccy uczący religii w szkołach będą to czynili nieodpłatnie w latach 1991/1992 i 1992/1993 (§ 1 porozumienia). Na podstawie zeznań świadków wizytatora rejonowego katechizacji ks. E. K. i wizytatora diecezjalnego ks. T. H. Sąd drugiej instancji ustalił, że przedmiotowe porozumienie funkcjonowało aż do końca roku szkolnego 1996/1997. Obowiązki i kwalifikacje zawodowe katechetów świeckich i duchownych w tym okresie nie różniły się niczym poza

pozbawieniem księży i diakonów wynagrodzenia i większymi wymaganiami merytorycznymi wobec duchownych. Katecheci ci nie mieli wpływu na treść zawieranych umów o pracę, bowiem dyrektorzy szkół formułowali umowy, a duchowni je podpisywali. Z racji podporządkowania swoim przełożonym nie kwestionowali treści umów, nie zwracali na to uwagi bowiem decyzje zapadały na najwyższym szczeblu, a intencją władz duchownych było „wejście” w środowisko nauczycielskie. Świadek E. K. zeznał, że nie spotkał się z odmową podpisania takiej umowy przez duchownego, bowiem nie miałby on odwagi odmówić.

Sąd stwierdził, że ubezpieczony nie miał świadomości skutków prawnych zawarcia umowy cywilnoprawnej w spornym okresie zważywszy, że praca, którą wykonywał przed jej zawarciem była identyczna co do obowiązków i jego kwalifikacji, jak przed jej zawarciem. Natomiast na zastrzeżenie braku wypłaty wynagrodzenia nie miał wpływu. Według Sądu umowy zawarte przez ubezpieczonego w spornym okresie wbrew swojej treści były w rzeczywistości umowami o pracę, a pozbawienie go wynagrodzenia wskutek zawarcia opisanego porozumienia nie czyniło tych umów nieważnymi. Zdaniem Sądu po doliczeniu do uznanego okresu składkowego przedmiotowego okresu oraz okresu nauczania katechezy w Parafii [...] od 1 września 1985 r. do 31 sierpnia 1988 r. i nauki religii w Parafii św. [...] w D. od 1 września 1988 r. do 31 sierpnia 1990 r. ubezpieczony legitymuje się okresem 20 lat wykonywania pracy nauczycielskiej. W konsekwencji wobec spełnienia przesłanek przewidzianych art. 4 ust. 1 powołanej ustawy nabył on prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego od 31 grudnia 2014 r.

Powyższy wyrok Sądu Apelacyjnego organ rentowy zaskarżył skargą kasacyjną. Skargę oparto na obydwu podstawach kasacyjnych (art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c.). W ramach podstawy materialnoprawnej (art. 398³ § 1 pkt 1 k.p.c.) zarzucono naruszenie art. 4 ust. 1 pkt 2 w związku z art. 2 pkt 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych przez błędną wykładnię pojęcia „20 lat wykonywania pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1”, a w konsekwencji przyznanie ubezpieczonemu prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, w sytuacji gdy nie legitymował się on posiadaniem wszystkich warunków niezbędnych do przyznania tego świadczenia.

W ramach podstawy procesowej (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono naruszenie art. 328 § 2 w związku z art. 391 § 1 k.p.c. przez brak przytoczenia prawidłowej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia w uzasadnieniu orzeczenia.

Skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego w całości i przekazanie sprawy temu Sądowi do ponownego rozpoznania lub ewentualnie o uchylenie wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy przez oddalenie apelacji ubezpieczonego. Skarżący wniósł także o zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na skargę kasacyjną ubezpieczony wniósł o oddalenie skargi jako oczywiście bezzasadnej oraz o zasądzenie od organu rentowego na rzecz ubezpieczonego kosztów postępowania wywołanego wniesieniem skargi kasacyjnej w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 4 ust. 1 ustawy z dnia 22 maja 2009 r. o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych nauczycielskie świadczenie kompensacyjne przysługuje nauczycielom, którzy spełnili łącznie następujące warunki: 1) osiągnęli wiek, o którym mowa w art. 4 ust. 3 ustawy; 2) mają okres składkowy i nieskładkowy w rozumieniu ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych wynoszący 30 lat, w tym 20 lat wykonywania pracy w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy, w wymiarze co najmniej 1/2 obowiązkowego wymiaru zajęć oraz 3) rozwiązali stosunek pracy.

Z kolei w myśl art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych pod pojęciem "nauczyciel" należy rozumieć nauczycieli, wychowawców i innych pracowników pedagogicznych zatrudnionych w: 1) publicznych i niepublicznych przedszkolach, 2) szkołach publicznych i niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych oraz 3) publicznych i niepublicznych placówkach kształcenia ustawicznego i placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 7 i 8 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. - Prawo oświatowe (Dz.U. z 2017 r., poz. 59). Dodatkowo należy wskazać, że stosownie do art. 3 ustawy

prawo do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługuje nauczycielom zatrudnionym w jednostkach, o których mowa w jej art. 2 pkt 1. Zatem już z samej analizy językowej art. 3 ustawy wynika, że osobami uprawnionymi do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego nie mogą być nauczyciele zatrudnieni w innych jednostkach niż te, które zostały wymienione w art. 2 pkt 1, choćby legitymowali się oni co najmniej 20-letnim stażem pracy pedagogicznej, wymaganym przez art. 4 ust. 3 pkt 2 *in fine* tej ustawy.

W niniejszej sprawie kwestią sporną pozostaje wyłącznie klasyfikacja - na potrzeby ustalania uprawnień do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego – okresów zatrudnienia ubezpieczonego w charakterze katechety, nauczającego religii w punktach katechetycznych zlokalizowanych przy parafiach Kościoła Katolickiego, a zwłaszcza ocena, czy miejsca, w których wnioskodawca nauczał religii w okresach od 1 września 1985 r. do 13 sierpnia 1988 r. oraz od 1 września 1988 r. do 31 sierpnia 1990 r. w punktach katechetycznych, mogą zostać uznane za jednostki oświatowe wymienione w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych.

W dotychczasowej judykaturze poświęconej problematyce nabywania uprawnień do nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych konsekwentnie przyjmowano, że omawiane świadczenie jest tylko substytutem emerytury nauczycielskiej, przewidzianej w art. 88 ustawy z dnia 1 lutego 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz.U. z 2017 r., poz. 1189 ze zm.), skoro uprawnienie do niego posiadają wyłącznie nauczyciele pozbawieni - wobec terminowego ograniczenia wynikającego z art. 88 ust. 2a pkt 1 *in fine* Karty Nauczyciela - prawnej możliwości nabycia prawa do emerytury nauczycielskiej. Z tej przyczyny przesłanki warunkujące nabycie prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego nie są tożsame z kryteriami uprawniającymi nauczyciela do ubiegania się o emeryturę z tytułu pracy w szczególnych warunkach (w oparciu o stosowne regulacje zawarte w ustawie o emeryturach i rentach z FUS), emeryturę nauczycielską (z art. 88 Karty Nauczyciela), albo emeryturę pomostową. Trzeba bowiem zauważyć, że kryterium stażowe wynikające z art. 4 ust. 1 pkt 2 omawianej ustawy (30 lat okresów składkowych i nieskładkowych, w tym 20 lat pracy

nauczycielskiej) zostało normatywnie ujęte w sposób zbliżony do wyznaczonego w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, ale jest bardziej rygorystyczne od przesłanki stażowej uprawniającej do emerytury ustalanej według zasad określonych w art. 32, art. 46 w związku z art. 32 i art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz emerytury pomostowej. Nadto pozostałe warunki nabycia prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego są ukształtowane w sposób odmienny od przesłanek właściwych emeryturze nauczycielskiej. Przede wszystkim, w odróżnieniu od emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela, świadczenie kompensacyjne przysługuje - podobnie, jak emerytura z tytułu pracy w szczególnych warunkach (przyznawana na podstawie przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS) oraz emerytura pomostowa - w razie osiągnięcia przez nauczyciela stosownego wieku. W odniesieniu do świadczenia kompensacyjnego odmiennie niż w przypadku wcześniejszej emerytury (emerytury w obniżonym wieku) oraz emerytury pomostowej, ustawodawca unormował także warunek pozostawania nauczyciela w stosunku zatrudnienia. O ile bowiem dla nabycia prawa do wcześniejszej emerytury z tytułu pracy w szczególnych warunkach (art. 32; art. 46 w związku z art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) nie jest wymagane rozwiązanie nauczycielskiego stosunku zatrudnienia, o tyle przedmiotowy warunek został wyraźnie postawiony w przypadku emerytury nauczycielskiej i emerytury pomostowej. W tej płaszczyźnie regulacja z art. 4 ust. 1 pkt 3 ustawy, ustanawiająca obowiązek rozwiązania przez nauczyciela stosunku pracy, jawi się jako bardziej rygorystyczna od wynikającej z art. 4 pkt 7 ustawy o emeryturach pomostowych (emerytura pomostowa należy się pracownikowi, "z którym nastąpiło rozwiązanie stosunku pracy", co oznacza, że przysługuje ona niezależnie od trybu rozwiązania stosunku pracy i strony, która go inicjuje) i jednocześnie - jako bardziej liberalna od przesłanki zawartej w art. 88 ust. 1 Karty Nauczyciela, która wymaga rozwiązania stosunku pracy "na wniosek nauczyciela".

Nadto, oczywista różnica w sposobie uregulowania przesłanek nabycia prawa do emerytury z art. 88 Karty Nauczyciela i nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego sprowadza się do zawężenia placówek oświatowych, w których osoba ubiegająca się o świadczenie kompensacyjne powinna wykonywać pracę nauczycielską. Unormowanie zawarte w art. 2 pkt 1 ustawy o świadczeniach

kompensacyjnych w sposób enumeratywny wyznacza krąg podmiotów uprawnionych do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego (ustala zakres podmiotowy), co oznacza *a contrario*, że brak zatrudnienia w tych placówkach bezpośrednio przed złożeniem wniosku o świadczenie, mimo legitymowania się przez wnioskodawcę kwalifikacjami nauczycielskimi, uniemożliwia zaliczenie takiej osoby do kręgu nauczycieli w rozumieniu przepisów o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych i w efekcie nie daje podstaw do skutecznego ubiegania się o świadczenie kompensacyjne (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2017 r., II UK 235/16, LEX nr 2306375). Innymi słowy, dla uzyskania prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego - ze względu na istotne zawężenie podmiotowe przyjęte w art. 2 pkt 1 w związku z art. 4 ust. 1 pkt 2 ustawy - nie wystarcza legitymowanie się przez wnioskodawcę odpowiednio długim okresem pracy nauczycielskiej, albowiem ten warunek należy odnosić do wykonywania pracy tylko w określonych jednostkach organizacyjnych.

Praca nauczycielska - poza niewielkimi wyjątkami - nie została przez ustawodawcę uznana za rodzaj pracy wykonywanej w warunkach szczególnych (w szczególnym charakterze) uprawniającej do emerytury pomostowej, a świadczenia kompensacyjne są finansowane bezpośrednio z budżetu państwa, a nie z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych; tak więc również i z tych względów zachodzi konieczność dokonywania ścisłej (zawężającej) wykładni przepisów określających zasady nabywania uprawnień do nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2016 r., III UK 232/15, LEX nr 2151435). W związku z powyższym w orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjęto, że praca w charakterze instruktora praktycznej nauki zawodu nie podlega zaliczeniu do okresu wymaganego do nabycia nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, jeżeli wnioskodawca nie wykonywał jej jako nauczyciel zatrudniony w jednostkach, o których mowa w art. 2 pkt 1 ustawy (wyrok z dnia 3 lutego 2012 r., II UK 126/11, OSNP 2013 nr 1-2, poz. 15). Podobną subsumpcję zastosowano w wyroku z dnia 6 kwietnia 2017 r., III UK 127/16 (LEX nr 2298291), formułując tezę, że poradnia psychologiczno-pedagogiczna nie należy do jednostek wymienionych w art. 2 pkt 1

ustawy, a więc nie jest podmiotem, w którym zatrudnienie uprawnia do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego.

Zwrócić też należy uwagę, że problematyka związana z zawężeniem podmiotowym, którego dotyczy art. 2 pkt 1 ustawy była przedmiotem analizy Trybunału Konstytucyjnego, który w wyroku z dnia 4 czerwca 2013 r., SK 49/12 (OTK-A 2013 nr 5, poz. 56) uznał rozwiązanie normatywne przyjęte w tym przepisie za zgodne z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 oraz z art. 67 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji RP. Trybunał podkreślił, że nauczycielskie świadczenia kompensacyjne są finansowane z budżetu państwa, a obowiązująca w tej materii ustawa ma charakter wyjątkowy z punktu widzenia założeń reformy emerytalnej i ustawy pomostowej. Ustawa przewidująca możliwość ubiegania się o nauczycielskie świadczenia kompensacyjne jest przełamaniem pierwotnych założeń, na których była oparta reforma systemu emerytalnego. Wprowadziła dodatkową grupę osób uprzywilejowanych, wyposażając ją w świadczenia, które nie są objęte powszechnym systemem ubezpieczenia społecznego. Ta okoliczność wiąże się z poważnymi konsekwencjami finansowymi, powodującymi znaczny wzrost wydatków budżetowych państwa. Z tego względu ustawodawca, wskazując zakres podmiotowy ustawy mógł się kierować względami budżetowymi i dać pierwszeństwo zasadzie ochrony równowagi finansowej państwa. Z tej perspektywy regulacja zawarta w art. 2 pkt 1 ustawy o nauczycielskich świadczeniach kompensacyjnych jest zgodna z konstytucyjną zasadą ochrony praw nabytych.

Sąd Najwyższy, w składzie rozpoznającym niniejszą skargę kasacyjną, w pełni podziela stanowisko zaprezentowane w przywołanych orzeczeniach, uznając, że ze względu na szczególnie, wyjątkowy charakter nauczycielskich świadczeń kompensacyjnych, przepisy ustalające reguły ich nabywania należy interpretować w sposób ścisły, co oznacza, że jedynie praca wykonywana w placówkach enumeratywnie wyliczonych w art. 2 pkt 1 ustawy umożliwia nauczycielowi - po spełnieniu dodatkowych warunków - skuteczne ubieganie się o przedmiotowe świadczenie. Z tego względu istnieją podstawy normatywne dla rozróżnienia nauczania religii w zależności od miejsca, w którym jest ono dokonywane.

Przy wykładni omawianych przepisów należy uwzględnić, że przepisy regulujące ustrój oświaty - zarówno obowiązujące aktualnie, jak i te, które

obowiązywały w przeszłości (w szczególności w okresach, których dotyczy niniejszy spór) - nigdy nie kwalifikowały punktów katechetycznych zlokalizowanych przy parafiach Kościoła Katolickiego jako placówek oświatowych. Niezależnie od powyższego warto też zauważyć, że według art. 2 ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (jednolity tekst: Dz.U. z 2013 r., poz. 1169 ze zm.) Kościół Katolicki, działający w Rzeczypospolitej Polskiej, "rządzi się w swych sprawach własnym prawem, swobodnie wykonuje władzę duchowną i jurysdykcyjną oraz zarządza swoimi sprawami". Niewątpliwie do "spraw" w znaczeniu, jakiego ustawodawca użył przy konstrukcji tego przepisu, wypada zaliczyć nauczanie religii (katechezę). Potwierdzeniem przedmiotowej tezy jest choćby brzmienie art. 18 ust. 3 ustawy, zgodnie z którym nauczanie religii, jako wewnętrzna sprawa Kościoła Katolickiego, jest organizowane przez parafie i domy zakonne pod zwierzchnictwem biskupa diecezjalnego.

Z kolei w myśl art. 19 tej ustawy, nauczanie religii dzieci i młodzieży odbywa się w punktach katechetycznych organizowanych w kościołach, kaplicach i budynkach kościelnych, a także w innych pomieszczeniach udostępnionych na ten cel przez osobę uprawnioną do dysponowania pomieszczeniem (ust. 1), przy czym nauczanie religii uczniów szkół publicznych może (a więc wcale nie musi) odbywać się również w szkołach na zasadach określonych w odrębnej ustawie (ust. 2). Kościelne osoby prawne mają prawo zakładać i prowadzić szkoły oraz inne placówki oświatowo-wychowawcze i opiekuńczo-wychowawcze na zasadach organizacyjnych i programowych określonych przez odpowiednie ustawy. Mają one charakter katolicki i podlegają władzy kościelnej (art. 20 ust. 1). Dla porządku wypada także dodać, że stosownie do art. 21 ust. 1 i 2 tej ustawy do nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w szkołach i innych placówkach oświatowo-wychowawczych oraz placówkach opiekuńczo - wychowawczych prowadzonych przez kościelne osoby prawne, a także świeckich nauczycieli w niższych seminariach duchownych stosuje się prawa i obowiązki ustalone dla nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w państwowych szkołach i placówkach oświatowo - wychowawczych oraz opiekuńczo - wychowawczych, z tym zastrzeżeniem, że minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, na wniosek Sekretariatu

Konferencji Episkopatu Polski, może określić, w drodze rozporządzenia, szczegółowy zakres uprawnień i obowiązków nauczycieli i wychowawców zatrudnionych w niepublicznych przedszkolach i niepublicznych placówkach działających na podstawie przepisów o systemie oświaty oraz w niepublicznych placówkach działających na podstawie przepisów o pomocy społecznej prowadzonych przez kościelne osoby prawne. Kompleksowa (całościowa) analiza przepisów ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej również nie dostarcza jakichkolwiek argumentów natury normatywnej przemawiających za uznaniem punktów katechetycznych funkcjonujących przy parafiach Kościoła Katolickiego na terytorium RP za szkoły, bądź innego rodzaju placówki oświatowe.

Zwrócić też należy uwagę, że wprawdzie w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 3 sierpnia 2000 r., II UKN 661/99 (OSNAPiUS 2002 nr 4, poz. 93) zajęto stanowisko, że "nauczanie religii w punktach katechetycznych prowadzonych przez osoby prawne Kościoła Katolickiego (parafie) przed wejściem w życie ustawy z dnia 17 maja 1989 r. o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej (...) było pracą nauczycielską w rozumieniu art. 1 ust. 1 w związku z art. 3 pkt 1 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (...) oraz art. 2 pkt 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (...)", jednak ten pogląd jurydyczny został wyrażony na kanwie sporu sądowego o prawo do emerytury nauczycielskiej. Tymczasem sprawa obecnie rozpoznawana dotyczy nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego, które - jak już wcześniej sygnalizowano - jest świadczeniem rodzajowo odrębnym od (wszystkich) emerytur, w tym również od emerytury nauczycielskiej przewidzianej w art. 88 Karty Nauczyciela.

Konsekwencją przedstawionych rozważań stała się teza, że nauczanie religii w katechetycznych punktach parafialnych, podlegające kwalifikacji jako praca nauczycielska w rozumieniu art. 88 Karty Nauczyciela, nie jest pracą w jednostkach oświatowych, o których stanowi art. 2 pkt 1 ustawy, uprawniającą do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia z dnia 3 października 2017 r., II UK 430/16, OSNP 2018 nr 9, poz. 122).

Przenosząc powyższe uwagi na grunt sprawy, objętą skargą kasacyjną, należy stwierdzić, że w zaskarżonym wyroku Sąd Apelacyjny nie odniósł się do tych poglądów Sądu Najwyższego, bezkrytycznie zaliczając wnioskodawcy okresy pracy w punktach katechetycznych do nauczycielskiego stażu pracy oraz uznając, że wnioskodawca spełnił konieczne przesłanki warunkujące nabycie przez niego prawa do nauczycielskiego świadczenia kompensacyjnego. W tym kontekście, skarga kasacyjna, kontestująca taką ocenę prawną, okazała się uzasadniona.

Mając powyższe okoliczności na względzie Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁵ § 1 k.p.c. oraz art. 108 § 2 k.p.c. w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji wyroku.